

Sisäministeriön lausuntopyyntö SM Dno-2015-2211

OPETUSHALLITUKSEN LAUSUNTO VÄKIVALTAISEN EKSTREMISMIN TOIMENPIDEOHJELMASTA

YLEISTÄ

Sisäministeriö on pyytänyt Opetushallitukselta lausuntoa väkivaltaisen ekstremismin toimenpideohjelmasta. Opetushallitus toteaa toimenpideohjelmasta seuraavaa:

Opetushallitus pitää tärkeänä, että on laadittu uusi väkivaltaisen ekstremismin toimenpideohjelma. Suomen taloudelliset haasteet ja työttömyyden lisääntyminen sekä maailmanlaajuiset tapahtumat ovat kasvattaneet väkivaltaisen ekstremismin uhkaa viime vuosina entisestään. Väkivaltaisen ekstremismin mahdollisena riskitekijänä ja aiheuttajana on usein yksilön tai yhteisön marginalisoituminen, joka on puolestaan usein seurausta esim. heikentyneestä sosioekonomisesta asemasta, työttömyydestä tai muusta osattomuudesta. Niinpä toimenpiteet, jotka ehkäisevät osattomuutta, ehkäisevät tehokkaasti ekstremismia.

Ekstremismia on sekä poliittista, uskonnollista että yksittäisten tekijöiden henkilökohtaisiin identiteettikriiseihin liittyvää. Näiden kaikkien taustalla on usein myös syrjintäkokemuksia, kokemuksia epäoikeudenmukaisesta kohtelusta, petymystä aiempaan poliittiseen tai uskonnolliseen toimintaan ja/tai heikentyneitä sosiaalisia verkostoja.

Ekstremismin torjunnassa auttaa myös kaikki se työ, jota tehdään osana sosiaalityötä, nuorisotyötä, koulutusta ja muita hyvinvointipalveluita. Niinpä esimerkiksi koulutuspolitiikan tulisi jatkossakin perustua marginalisaatiota ehkäisevään lähestymistapaan. Perusopetuksen jälkeiseen jatkokoulutukseen pääsyn pitää olla turvattua myös heikosti menestyneille nuorille.

Näiden lisäksi ekstremismin torjunta tarvitsee omia erityistoimenpiteitä. **Opetushallitus pitää toimenpideohjelman tavoitteita tärkeinä ja hyvin valittuina.**

KOULULAINSÄÄDÄNTÖ JA OPETUSSUUNNITELMIEN PERUSTEET

Väkivaltaista ekstremismia voidaan torjua vahvistamalla demokraattista järjestelmää ja yksiköiden omia vaikuttamiskeinoja sen sisällä.

Opetushallitus pitää tärkeänä väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisyä. Kouluissa ennaltaehkäisytyötä voidaan tehdä osallisuuden vahvistamisella koulu yhteisössä. Perusopetuslain (628/1998) 47 a § (1267/2013) mukaan opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun. Pykälässä tarkoitettu toiminta järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti paikalliset olosuhteen huomioon ottaen. Tarkemmin toiminnan järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Toiminta tulee suunnitella opetussuunnitelman ja muiden koulun toimintaa ohjaavien suunnitelmien osana tai yhteydessä. Opetuksen järjestäjän tulee määrääjoin selvittää oppilaiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä koulun ja opetuksen järjestäjän toiminnasta. Lukiolain (629/1998) 21 ja 27 §:iin (1268/2013) sekä ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain (630/1998) 28 ja 36 §:iin (1269/2013) sisältyvät perusopetuslakia vastaavat säännökset osallisuudesta.

Opetushallitus on uusissa opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteissa painottanut demokratiakasvatusta, kansalaisten osallistumismahdollisuuksia ja osallisuutta. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 laaja-alaiseen osaamiseen sisältyy osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen (L7 vuosiluokilla 1-2 s. 101, vuosiluokilla 3-6 s. 158 ja vuosiluokilla 7-9 s. 285). Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet löytyvät Opetushallituksen internetsivuilta:

http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.

Lukion opetussuunnitelmien perusteisiin 2015 sisältyy aihekokonaisuus aktiivinen kansalaisuus, yrittäjäyys ja työelämä (s. 25). Lukion opetussuunnitelmien perusteet löytyvät Opetushallituksen internetsivuilta:

http://www.oph.fi/download/172124_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf).

Ammatillisen perustutkinnon tutkinnon perusteita on laadittu jokaiseen tutkintoon omansa. Esimerkiksi autoalan perustutkinnon perusteiden mukaan (etiikan osaamistavoitteet s. 193) tavoitteena on, että opiskelija pohtii arvojen, normien ja katsomusten merkitystä omassa elämässään ja ihmisten välisissä suhteissa ja osaa arvioida ihmisoikeuksien, oikeudenmukaisuuden ja kestävä kehityksen vaikutuksia oman alan kannalta. Esimerkiksi lapsi- ja perhetyön perustutkinnon perusteiden mukaan tavoitteena on, että (yhteiskuntataitojen osaamistavoitteet s. 80) opiskelija osaa toimia kansalaisena ja osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, osaa toimia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden

periaatteita noudattaen, osaa suunnitella ja hoitaa omaa talouttaan sekä arvioida siihen liittyviä riskejä, hyödyntää sosiaalista mediaa aktiivisen osallistumisen keinona ja osaa käyttää yhteiskunnan tarjoamia palveluja ja toimia kuluttajana.

TOIMENPITEET VÄKIVALTAISEN RADIKALISOITUMISEN JA EKSTREMISMIN ENNALTÄ EHKÄISEMISEKSI

Toimenpide 6

Vankilassa toteutettava koulutus kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alalle. Vankeuslain (767/2005) 8 luvun 8 §:ssä todetaan erikseen, että vanki voi osallistua vankilassa tai sen ulkopuolella järjestettävään koulutukseen. Vankilaopetuksessa pyritään löytämään tasapaino vangin rangaistusajan suunnitelmaan perustuvien yksilöllisten opiskelutarpeiden, kokonaisvaltaisen kuntoutumisen sekä elinikäisen oppimisen periaatteen ja työelämän tarpeiden välillä. Tavoitteena on myös rangaistusajan suunnittelun ja henkilökohtaisten opetussuunnitelmien yhteensovittaminen. Taustalla on ajatus normaalisuusperiaatteesta, yhdenvertaisuudesta sekä mahdollisuuksien tasa-arvosta. Lisätietoja: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/vankilaopetus

Toimenpide 14

Koska väkivaltaista ekstremismia esimerkiksi lasten ja nuorten osalta torjutaan tehokkaimmin siellä, missä he viettävät aikaansa säännöllisesti ja missä heidät hyvin tunnetaan, on koulun rooli ekstremismin torjunnassa hyvin merkittävä. Tästä syystä **koulujen opetus- ja muu henkilöstö tarvitsee osaamista tunnistaa väkivaltaisen ekstremismin** aiheuttamia muutoksia yksilön käyttäytymisessä riittävän varhain. Opetushallitus on suunnannut ekstremismin varhaiseen tunnistamiseen liittyviä luentoja erityisesti maahanmuuttajien koulutuksen parissa työskenteleville opettajille. Kesäkuussa 2016 aihetta tullaan käsittelemään myös opetustoimen johdolle ja rehtoreille suunnatussa koulutuksessa. Olisi kuitenkin tärkeää, että kaikki opettajat ja muu koulun henkilökunta saisivat joko peruskoulutuksessaan tai täydennyskoulutuksissa perustietoa ja valmiudet väkivaltaisen ekstremismin tunnistamiseen.

Kun väkivaltaisen ekstremismin vaara on havaittu, tulisi esimerkiksi koulun henkilöstöllä olla tiedossaan, kenen puoleen he voivat asiassa kääntyä. Kuitenkin monilta paikkakunnilta vielä puuttuu poliisin koordinoima moniammatillinen verkosto, joka ottaa vastuun tunnistamisen jälkeisen vaiheen toimenpiteistä.

Toimenpide 26

Vuonna 2014 vahvistetuissa perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa medialukutaito on läpäisevästi sisällytettyinä eri oppiaineisiin. Lisäksi uusissa perusopetuksen perusteissa ihmisoikeudet ja demokraattiseen yhteiskuntaan kasvaminen ovat saaneet aiempaa suuremman merkityksen. Tar-

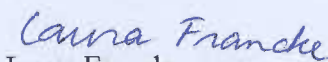
kemmin kysymystä on käsitelty lausunnon kohdassa koululainsäädäntö ja opetussuunnitelmien perusteet.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot sisältyvät ammatillisten perustutkintojen tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin ja yhteisten tutkinnon osien osaa-
mistavoitteisiin sekä niiden arviointikriteereihin. Viestintä ja mediaosaaminen
avaintaidon tavoitteena on, että opiskelija tai tutkinnon suorittaja viestii mo-
nimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti tilanteeseen sopivalla tavalla hyödyntäen
kielitaitoaan. Hän havainnoi, tulkitsee sekä arvioi kriittisesti erilaisia mediatuot-
teita, käyttää mediaa ja viestintäteknologiaa sekä tuottaa media-aineistoja. Tä-
män avulla opiskelija pystyy tunnistamaan ekstremismien.

Pääjohtaja

Aulis Pitkälä

Lakimies

Laura Francke